

minı kapsar. İran'ın güneydoğusunda yer alan bölge kuzeyde Sistan ve Lut çölüyle, doğuda Pakistan Belüciistanı'yla, batıda Kirman'la ve güneyde Umman deniziyle çevrilidir; yağışı az olan topraklarını sulayan Bâhükelât, Bampûr, Bampost, Mâşkîd gibi nehirler bu denize dökülür. Daha çok volkanik dağların bulunduğu bölgenin sert yüzey şekillerine sahip olması ulaşımı zorluklar ortaya çıkarır. Başlıca şehirleri Serâvân, Bampûr, İranşehr ve Mekrân'dır. Gevâter, Çâhbahâr ve Tîs gibi işlek limanlara sahip olmasına rağmen bölge İran'ın en geri kalmış kesimidir. Nüfus yoğunluğu düşük olup halkın çoğunluğunu, göçebe olarak yaşayan ve yerleşik hayata karşı uzun süre direnmiş olan Belüciler ile Beruhuyar teşkil eder. Burada yaptırılan Bampûr ve İranşehr barajları ile termoelektrik santralleri, bölgede yerleşik hayatı sağlamaya yönelik başlıca ekonomik yatırımlardır.

İran Belüciistanı Kaçarlar zamanında Kelât Hanlığı'nın hâkimiyetinden çıktı ve 1872 yılında bu devletle aralarında sınır tesbiti yapıldı. Fakat arkasından iki Belüciistan arasında sınır anlaşmazlıkları başladı ve uzun süre devam eden sürtüşmeler ancak Ocak 1955'te İran'la Pakistan arasında imzalanan bir antlaşmayla çözüme bağlanabildi.

BİBLİYOGRAFYA :

A. W. Hughes, *The Country of Balochistan*, London 1877; Mesud Keyhan, *Coğrafyâ-yı Mu-faşsal-ı İrân*, Tahran 1311, II, 258-262; Mir Kul Khan, *Tarikh-i Balochistan*, Quetta 1956; M. Sardar Khan Baluch, *History of Baluch Race and Baluchistan*, Karachi 1958; a.m.f., *Literary History of Baluchis*, Quetta 1977; R. N. Pehrson, *The Social Organization of the Marri Baluch*, Chicago 1966; W. B. Cornish, *Asia*, London 1972, s. 127-128; E. Fodor — W. Curtis, *Islamic Asia*, The Hague 1974, s. 654, 655-656; Mir Khuda Bakhsh Bijrani Marri Baloch, *Search Lights on Baloches and Balochistan*, Karachi 1974; S. L. Pastner, "Blauch", *Muslim Peoples*, I, 91-97; 1981 *Census Report of Pakistan*, İslamabad 1984; *The Gazetteer of Baluchistan, District Series*, Quetta 1986; Muhammed Takî Han Hekîm, *Genc-i Dâniş* (nşr. Muhammed Ali Sûtî — Cemşid Keyâfer), Tahran 1366 hş., s. 267-278; *Pakistan 1988: An Official Handbook*, İslamabad 1988; Longworth Dames, "Belüciistan", *İA*, II, 493-512; R. N. Frye, "Balüciistan", *EI²* (İng.), I, 1005-1006; Selîm Han, "Belüciistan", *UDMİ*, IV, 867-874; Belüciistan", *DMF*, I, 443-444; "Baluchistan", *Elr.*, III, 598-647.

M. NAEEM QURESHI

BELVÂ

(bk. UMÜMÜ'İ-BELVÂ).

BELYÜNEŞ

(بليونش)

Cebelitârik Boğazı'nın güney kıyısında tarihi bir şehir.

Arapça'da Belyüneş veya Benyüneş, Portekizce'de Bulhões ve İspanyolca'da Bullones olan şehrin adı, Ortaçağ halk Latince'sinde "üzüm bağı" anlamını taşıyan *Bunyōlex* kelimesinden türemiştir. Bu isim aynı anlama gelmek üzere Faslı seyyah Hasan el-Vezzân'ın (Afrikalı Leon) eserinde Vignones, Marmol'un Afrika'yı anlatan kitabında ise Valdeviñones şeklinde geçmektedir.

Sebte'nin (Ceuta) 8 km. kuzeybatısında kurulan şehir, Cebelitârik Boğazı'na dik inen bir vadide yer alır; batı ve güneyden Cebelimüsâ ile kuşatılmıştır.

İslâmiyet'in bölgeye girişi, Mûsâ b. Nusayr'ın Kuzey Afrika'yı fethi sırasında gerçekleşmiştir. Mûsâ b. Nusayr 712'de İspanya'ya geçerken daha sonra Mersâ Mûsâ diye adlandırılan Belyüneş sınırları içindeki bir limandan hareket etmişti. Belyüneş, Endülüs Emevî Devleti'nin ünlü hâcibi İbn Ebû Âmir'in (ö. 1002) burada yaptırdığı bahçeler içindeki sarayla şöret, sahilde inşa ettirdiği kale ile de önem kazandı. Coğrafyacı Bekrî XI. yüzyılda Belyüneş'i toprakları verimli ve nüfusu kalabalık bir yer olarak anlatır. Şehrin önemi daha sonra Sebte ile birlikte arttı. 1184 yılında Muhahhidî Hükümdarı Yûsuf b. Abdülmü'min, su kaynakları bol olan Belyüneş'ten içme suyu sıkıntısı çeken Sebte'ye yer altı kanallarıyla su götürmeye teşebbüs ettiyse de başaramadı. Bu tasarı ancak 1921 yılında gerçekleşmiş ve kanallarla içme suyu götürülen Sebte'nin ihtiyacı karşılanarak limanının gelişmesi sağlanmıştır. Belyüneş 1342'de Merini ve Kastilya donanmaları arasındaki bir savaşa sahne oldu. XIV. yüzyılda altın çağını yaşadı; XV. yüzyılın başlarında ise binaları, bahçeleri ve su kaynakları ile önemli bir sayfiye yeri idi. 1415'te Portekizliler'in Sebte'yi zaptından sonra 1418'de kısa bir süre Portekiz kraliyet ailesinden birinin mülkiyetine geçti.

Ortaçağ'da zenginlerin bir mesire yeri olan Belyüneş, özellikle Merinîler zamanında meyve bahçeleriyle Sebte yarımadasını besleyen bir kaynaktı ve bu özellikleri sebebiyle şiirlere konu teşkil ediyordu. Bugün de mesirelik özelliğini koruyan ve yaklaşık 1000 nüfuslu bir köy halinde bulunan Belyüneş'te hâlâ

Endülüs mimarisinin ve sanat tesirinin izlerini taşıyan harabelere rastlanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İdrîsî, *Şifâtü'l-Mağrib*, s. 167; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 493; *el-İstibşâr ft 'acâ'ibi'l-emşâr* (nşr. Sa'd Zağlûl Abdülhamîd), Dârülbeyzâ 1985, s. 137-138; Himyerî, *er-Rauzü'l-mi'târ*, s. 103; Makkarî, *Ezhârü'r-riyâz* (nşr. Sa'îd Ahmed A'râb — Muhammed b. Tâvîl), Rabat 1398/1978, I, 33-37; İbnü'l-Hatîb es-Selmânî, *Kitâbü Mi'yâri'l-ihtiyâr* (nşr. M. Kemal Şebâne), Beyrut 1982, s. 72; M. de Carvajal, *De l'Afrique*, Paris 1887, III, tür.yer.; *Mv.M.*, IV, 281-283; *Vezzân ez-Zeyyâtî, Vaşfü lfrîkiyye*, I, 317; *Sebte ve devrühâ ft isrâ' il-fikri'l-İslâmî*, Tatvan 1984, s. 275-276, 291-303; G. S. Colin, "Éty-mologies Maghribines", *Hespéris*, VII, Paris 1926, s. 59-89; L. T. Balbas, "Les Ruinas de Beliounech", *Tamuda*, V, Paris 1957, s. 275-296.

ABDÜRRAHİM B. HÂDDE

BEN ve ÖTESİ

Necip Fazıl Kısakürek'in (ö. 1983) üçüncü şiir kitabı.

1932'de İstanbul'da yayımlanan eserin iç kapağında, başlık altında şiirlerin yazıldığı yıllar olan "1922-1931" yer almakta ve içindekiler de yazılış yıllarına göre bölümlere ayrılmaktadır. Kitabın *Örümcek Ağı*'ndaki (İstanbul 1925) yirmi sekiz şiirden yirmi üçü, *Kaldırımlar*'daki (İstanbul 1928) yirmi bir şiirin tamamı alınmış, yirmi beş yeni şiir ilâveyle *Ben ve Ötesi* altmış dokuz şiirden meydana gelmiştir. Şiirlerini ilk defa bu eserinde bir seçmeye tâbi tuttuğu için *Ben ve Ötesi* aynı zamanda Necip Fazıl'ın şiir koleksiyonunun ilk çatısı kabul edilebilir. Nitekim bu kitapta yer alan altmış dokuz şiirden onu da sonraki şiir kitaplarına alınmamıştır. Bunların bir kısmının şiir tekniği ile dil ve muhteva bakımından zayıf görülmesi, bir kısmının ise aşk konusunda fazla erotik bulunması sebebiyle yeni kitaplarına alınmadığı düşünülebilir.

147 sayfa olan *Ben ve Ötesi*'ne şair ilk iki kitabında olduğu gibi önsöz koymamıştır. Necip Fazıl "ben" kelimesini oldukça fazla kullanan bir şairdir. 1924'te yazdığı "Ben" adlı şiiriyle daha sonraki yıllarda yazdığı eserleri göz önüne alınırsa bu mizacın kitabına "ben" ve dıştaki dünya mânasına "ötesi" şeklinde yansımaları, hem psikolojik bir âmil hem de fikrî muhteva olarak açıklanabilir.

Ben ve Ötesi'ndeki yirmi beş yeni şiirin çoğu 1929-1931 yılları arasında ya-